

Gợi ý cho bài giảng

Tăng cơ hội học giọng chuẩn

[Truy cập bản gốc \(Tiếng Nhật\) ở đây](#)

Khái quát

Mục đích:
<ul style="list-style-type: none">· Hiểu được cơ chế ngôn điệu tự nhiên trong tiếng Nhật· Có thể điều chỉnh cách nói làm sao cho đối phương dễ nghe
Đối tượng, trình độ:
<ul style="list-style-type: none">· Không yêu cầu
Những thiết bị cần có:
<ul style="list-style-type: none">· Điện thoại thông minh hoặc máy tính có kết nối internet, loa, máy chiếu (trong trường hợp cần trình chiếu trong lớp học)

Dạy phát âm có khó không?

Dù nhiều người học có mong muốn "Học cách nói chuyện chuẩn tiếng Nhật", nhưng giáo viên lại "không có tự tin để dạy", vì vậy người học không có nhiều cơ hội để học về đặc trưng giọng tiếng Nhật. Đặc biệt, đối với các giáo viên tiếng Nhật không phải người bản xứ ở nước ngoài, thì việc dạy phát âm không phải là một việc khó hay sao. Hiện nay, có rất nhiều kiểu giọng của rất nhiều người khác nhau trên mạng, nhưng việc chọn ra cái nào để dùng làm tư liệu thích hợp cho giảng dạy hay những tư liệu mà người học quan tâm là một công việc khó khăn.

Trong nội dung dạy phát âm, có dạy phát âm từng âm đơn như phụ âm, nguyên âm, và có dạy cả ngôn điệu như trọng âm - giọng - ngữ điệu. Nói đến phát âm, người ta thường nghĩ tới "âm đơn" nhưng để đánh giá giọng tiếng Nhật thì ngôn điệu lại là một yếu tố rất quan trọng (theo Sato 1995).

Lần này, với nội dung trọng tâm là "ngôn điệu", chúng tôi muốn giới thiệu tới các bạn ý tưởng về việc tiến hành giờ học giúp người học nhận thức về "cách nói chuyện dễ hiểu", trong đó hình ảnh hóa ngôn điệu cần thiết để đọc được văn bản bằng ngôn ngữ chung và tận dụng công cụ tạo giọng đọc mẫu đọc theo hình ảnh ngôn điệu đó. Nếu có thể chuyển các bài văn của người học sang dạng giọng đọc thì người dạy không cần phải đọc mẫu, hoặc trong hoàn cảnh khó có thể nhờ được người bản ngữ thì cũng vẫn có thể đưa việc dạy phát âm vào giờ học 1 cách dễ dàng. Vì vậy, chúng ta hãy tích cực sử dụng để tăng cơ hội học giọng chuẩn cho người học.

Công cụ hỗ trợ đọc ngôn điệu Suzuki-kun

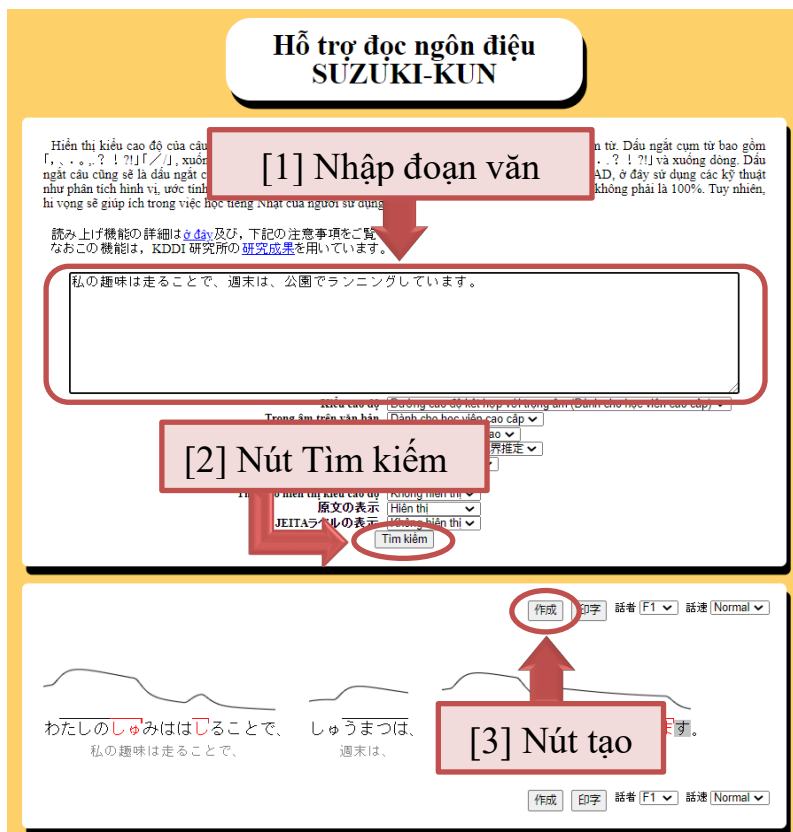
Trong từ điển trọng âm tiếng Nhật trực tuyến OJAD (<http://www.gavo.t.u-tokyo.ac.jp/ojad/vie/pages/home>), có tính năng tạo giọng đọc cho các văn bản được nhập vào. Ở đầu mũi tên màu đỏ trong hình 1, có phần "4 tính năng OJAD". Các bạn hãy bấm vào phần "Hỗ trợ đọc ngôn điệu Suzuki-kun" ở phần dưới cùng. ※1

Hình 1 Phần trên cùng trên màn hình từ điển OJAD (Mũi tên màu đỏ được thêm vào để xem phần giải thích)

Văn bản sẽ được chuyển sang dạng giọng đọc theo 3 bước sau.

- 1 Nhập văn bản vào phần khung trống (textbox). Các bạn thử nhập đoạn "私の趣味は走ることで、週末は、公園でランニングしています。" (Hình 2 [1])
- 2 Ấn nút **Tìm kiếm** (Hình 2 [2]), sẽ xuất hiện 1 màn hình mới ở phía dưới.
- 3 Ấn nút **作成** (Hình 2 [3]).

Hình 2 Màn hình "Hỗ trợ đọc ngôn điệu Suzuki-kun"

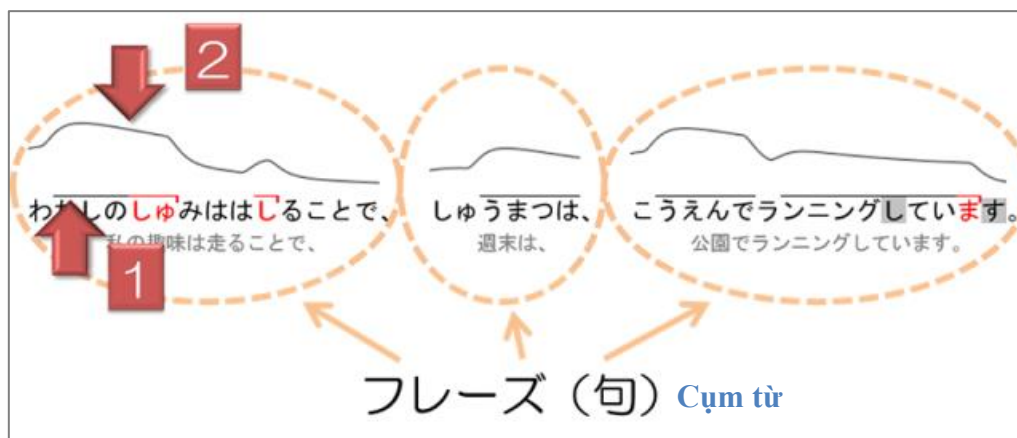
Khi ấn vào nút **作成** thì giọng đọc cho văn bản đã được nhập vào sẽ được tạo ra, đồng thời, sẽ có nhiều nút khác cũng hiện ra (hình 3). Trong các nút đó, khi ấn vào nút **再生** thì sẽ nghe được âm thanh. Ấn vào nút **保存** thì có thể download đoạn âm thanh đó. Bằng nút "話者" có thể chọn giọng nữ (F) hoặc giọng nam (M), và cũng có thể thay đổi tốc độ đọc theo 3 nấc Normal, Slow, Fast. Sau khi thay đổi "話者", "話速", ấn vào nút **作成** một lần nữa để tạo lại giọng đọc mẫu.

Hình 3 Các nút trong chức năng Suzuki-kun

Hỗ trợ hiểu ngôn điệu bằng hình ảnh

Khi sử dụng Suzuki-kun, người dùng có thể xác nhận qua việc nhìn chuyển động âm giọng cao thấp (ngôn điệu) nên sẽ dễ hiểu đặc trưng giọng tiếng Nhật hơn. Trong Suzuki-kun, các đoạn văn bản được ngắt bởi các dấu chấm, phẩy hay gạch chéo được gọi là các cụm từ, ký hiệu ngôn điệu sẽ hiển thị theo từng cụm từ. Hai loại đường (1 và 2) ở hình 4 là đường biểu thị hình ảnh cho những ngôn điệu này để người học nhìn, đây là đặc trưng lớn nhất của OJAD, từ điển chuyên phục vụ việc học ngôn điệu.

Hình 4 Hỗ trợ hiểu ngôn điệu bằng hình ảnh nhờ Suzuki-kun

Đường số 1 vẽ bên trên những chữ được phát âm cao trong cụm từ. Chữ màu đỏ là dấu hiệu quan trọng, ký hiệu cho trọng âm, thể hiện là chữ tiếp theo sẽ được phát âm thấp. Tùy theo từ cấu thành nên cụm từ, cũng có trường hợp không có trọng âm như cụm từ "週末は" ở hình 4. Các chữ ở phần có đường gạch bóng là phần phụ âm câm (không phát âm). Các bạn có thể xem thêm về hiện tượng vô thanh hóa của phụ âm trong tài liệu năm 2009 của Quỹ Giao lưu Quốc tế.

Đường số 2 là đường cong thể hiện sự thay đổi trong độ cao giọng nói (kiểu cao độ) sát với thực tế hơn và được ngắt theo cụm từ. Về ngôn điệu trong cụm từ, đầu tiên độ cao giọng sẽ được nâng lên, sau đó sẽ dần dần hạ xuống. Ngay cả khi có nhiều trọng âm trong cụm từ, độ cao giọng của trọng âm thứ 2 sẽ thấp hơn so với trọng âm 1 (Tham khảo hình số 4 "私の趣味は走ることで"). Sự thay đổi của kiểu cao

độ như thế này cũng là 1 đặc trưng trong giọng tiếng Nhật.

Khi nhập văn bản vào chức năng Suzuki-kun, những từ nào đang được viết bằng chữ mềm mà có thể chuyển sang chữ Hán thì chuyển hết. Ví dụ, trong câu "箸を持って、橋の端を渡る。" có tới 3 từ "箸・橋・端", nhưng các từ này có trọng âm khác nhau. Nếu nhập hết bằng chữ mềm thì hệ thống sẽ không hiểu được từ "はし" là từ nào và sẽ cho ra kết quả không chính xác. Tuy nhiên, khi nhập bằng chữ Hán thì hệ thống sẽ nhận diện ra đúng từ và hiển thị kết quả là kiểu cao độ cũng như âm giọng tương ứng với từ đó. Ngoài ra, trong trường hợp sử dụng các văn bản trên web hay sách, cũng có khi khoảng cách giữa các dấu câu bị dài. Vì vậy, nên thêm các dấu câu để tách theo cụm từ.

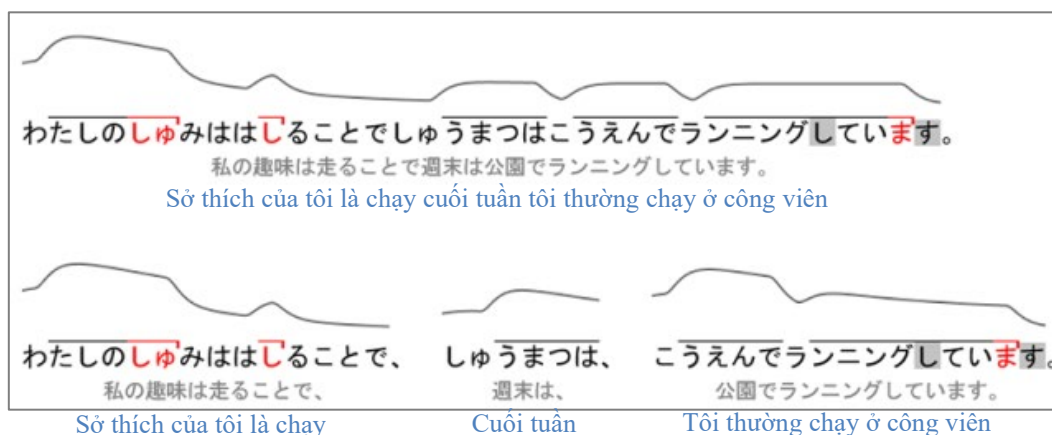
Điểm cần lưu ý để dạy cách nói dễ nghe

Để nói làm sao cho đối phương dễ nghe, điều quan trọng là ngắt nội dung muốn truyền đạt theo cụm từ, luôn ý thức kiểu cao độ và trọng âm trong những cụm từ đó. Sử dụng thuần thục chức năng Suzuki-kun để hướng dẫn cho người học cách nói làm sao cho dễ nghe. Ở đây, chúng tôi sẽ tóm tắt các điểm cần lưu ý đó.

1. Thực sự cảm nhận được tầm quan trọng của ngôn điệu

Có thể các bạn cho rằng nói chậm thì sẽ dễ nghe nhưng trên thực tế, việc ngắt thành cụm thích hợp (có ngắt nghỉ thích hợp hay không) mới là yếu tố quan trọng làm cho dễ nghe hơn là tốc độ nói tổng thể. Để người học hiểu được điều đó, chúng tôi đã tạo ra tài liệu về âm giọng trong trường hợp có sử dụng dấu câu và không để so sánh, hãy cho người học nghe các âm đọc đó và cảm nhận tầm quan trọng của việc ngắt nghỉ khi nói. Sau đó, cho xem kiểu cao độ để họ nhận ra sự thay đổi về độ cao giọng và trọng âm khi nói các cụm từ (Hình 5).

Quan sát hình 5 sẽ thấy được, so với ví dụ trên, ở ví dụ dưới, tại điểm bắt đầu cụm từ thứ 2, 3, sau khi kết thúc cụm từ ngay phía trước, độ cao giọng được thay đổi, giọng sẽ cao lên. Các bạn có thể xác nhận điều này bằng tai và mắt. Tạo ra cơ hội giúp người học thực sự cảm nhận và nhận ra được rằng ngôn điệu phù hợp quan trọng như thế nào đối với 1 âm giọng dễ nghe.

Hình 5 Ví dụ về âm giọng khi có và không có dấu câu

2. Làm quen với kiểu cao độ

Sử dụng 1 cách có hiệu quả hình ảnh hỗ trợ và dành thời gian để quen với kiểu cao độ. Đầu tiên, sử dụng giọng đọc mẫu, vừa quan sát kiểu cao độ, vừa lặp lại theo. Hướng dẫn người học luyện tập đọc lên xuống theo từng cụm ngắn 1, dần dần cho đọc cụm dài hơn có chứa những chỗ ngắt nghỉ. Chuẩn bị những cụm từ có trọng âm và không có trọng âm để tập điều chỉnh giọng theo đặc trưng giọng Nhật.

3. Tạo ra đoạn nói mẫu

Hãy tạo ra các đoạn âm thanh từ bài viết của người học, lấy đó làm đoạn nói mẫu để luyện tập phát âm. Để có được tài liệu chuẩn, giáo viên sẽ kiểm tra lại ngữ pháp, chữ Hán và các dấu câu trong bài viết của người học. Đưa các dấu câu vào sau trợ từ "は" hay các từ nối, trợ từ nối... thì khi đọc sẽ dễ nghe hơn.

Việc để người học tự nhập văn bản vào Suzuki-kun cũng chính là đang giúp họ luyện tập đánh máy tiếng Nhật. Chúng ta cũng có thể kỳ vọng việc tạo ra các đoạn nói mẫu sẽ thúc đẩy người học có động lực hơn để tham gia vào các hoạt động thuyết trình.

4. Tạo cơ hội cho người học đánh giá lẫn nhau

Suzuki-kun không thể "nhấn mạnh" hay làm "sắc nét". Vậy làm sao để làm được điều đó, chúng ta có thể vừa quan sát kiểu cao độ, vừa cùng nhau suy nghĩ thử.

Ví dụ, hãy tạo cơ hội để người học đánh giá lẫn nhau theo cặp/ nhóm sau khi đã in ra giấy đoạn văn bản có kiểu cao độ và tự luyện tập. Điểm mà chúng ta kiểm tra chủ yếu là đã đặt ngắt nghỉ theo cụm từ chưa, độ cao của giọng đã đúng theo kiểu cao độ chưa, rồi những chỗ quan trọng đã được nhấn mạnh chưa. Đặt trọng tâm vào việc người học nên chú trọng vào phần nào trong giọng đọc, vì có hỗ trợ bằng hình ảnh nên có thể sẽ có cả những người học nghe tốt và chỉ ra chính xác hơn cả người dạy. Việc luyện tập sẽ hiệu quả hơn thông qua quá trình nhận ra những điểm mới từ việc phản hồi lẫn nhau.

5. Tạo cơ hội cho người học có được cảm giác mình đã làm được

Có thể sử dụng máy ghi âm để ghi lại, nghe và so sánh sự thay đổi trong phần nói của bản thân, từ đó có được cảm giác rõ ràng về việc mình đạt được tới đâu. Đầu giờ học, thu âm lại giọng đọc của mình, sau đó luyện tập phát âm theo ngôn điệu chuẩn. Sau khi luyện tập, thu âm lại giọng đọc của mình 1 lần nữa và nghe, so sánh với phần ghi âm lúc đầu sẽ thấy được những chỗ khác nhau và thành quả mình đã đạt được. Giáo viên hãy chỉ ra cho người học thấy rằng cứ luyện tập chăm chỉ thì sẽ có tiến bộ và tiến hành giờ học thật vui vẻ.

Việc chuyển âm thanh thành hình ảnh và đưa vào giờ học sẽ giúp giáo viên cụ thể hóa được giờ giảng của mình hơn. Chức năng Suzuki-kun có thể linh hoạt tạo ra các tài liệu âm thanh, sẽ phát huy được tác dụng tùy vào ý tưởng cũng như sự công phu của người dạy. Chúng tôi rất mong các bạn có thể đưa vào giờ giảng của mình nội dung học giọng Nhật chuẩn một cách vui vẻ, thú vị. ※2

[Tài liệu tham khảo]

- Online Japanese Accent Dictionary (<http://www.gavo.t.u-tokyo.ac.jp/ojad/>)
- Quỹ Giao lưu Quốc tế, Giảng dạy ngữ âm, “*The Japan Foundation teaching Japanese series 2 – Onsei o Oshieru*” (Cuốn 2 thuộc bộ sách về phương pháp giảng dạy tiếng Nhật - Quỹ Giao lưu Quốc tế), NXB Hitsuji Shobo, 2009.
- Sato Tomonori, So sánh sức ảnh hưởng của âm đơn và ngôn điệu trong đánh giá giọng tiếng Nhật, “*Sekai no Nihongo Kyoiku*” (Giáo dục tiếng Nhật trên thế giới), số thứ 5, 1995, trang 139-154.
- Nakagawa Chieko, Nakamura Noriko, “*Syokyu Bunkei de Dekiru - Nihongo Hatsuon Activity*” (Hoạt động phát âm tiếng Nhật có thể áp dụng trong phần mẫu câu trình độ sơ cấp), NXB ASK, 2010.
- Nakagawa Chieko, Nakamura Noriko, Hosunjon, “*Sarani Susunda Speech Purezen no tameno Nihongo Hatsuon Rensyuchō*” (Sách bài tập luyện tập phát âm tiếng Nhật để hùng biện và thuyết trình), NXB Hitsuji Shobo, 2013.
- Nakagawa Chieko, Kihara Ikuko, Akagi Hirofumi, Shinohara Aki, “*Tsutawaru Hatsuon ga Mi ni Tsuku! Nihongo Hanashikata training Chu/Jo-kyu Lebel*” (Học phát âm chuẩn! Luyện tập nói tiếng Nhật trình độ trung-cao cấp), NXB ASK, 2015.

(HATANO Hiroaki / Giảng viên chuyên nhiệm – Trung tâm Quốc tế tiếng Nhật)

※1 Tiện đây, nghe nói, tên gọi "Suzuki-kun" có nguồn gốc từ tên của người đã tạo ra chương trình này. Việc đặt tên như thế này có ý đồ là chính hệ thống này cũng là 1 người học (cũng có thể thông tin này không chính xác).

※2 Những ai muốn biết cụ thể hơn về OJAD có thể truy cập trang facebook của chúng tôi (có phần truy cập ở phía trên màn hình OJAD). Chúng tôi cũng đăng tải thông tin về các khóa học ngắn hạn được tổ chức trên thế giới ở đó.

Bản gốc (Tiếng Nhật): (Trang web của Quỹ Giao lưu Quốc tế Nhật bản)

にほんごきょういこうしん
「日本語教育通信」授業のヒント 音声学習の機会を増やす

<https://www.jpff.go.jp/j/project/japanese/teach/tsushin/hint/201810.html>